

שיעור ו: חוקות הגויים - יעילים ואסורים או הבל וריק? (חלק ב')

Session #6: Avodah Zarah: What is it Good For? (part 2)

(1) דברים יח, ט-טו

כִּי אֲתָה בָּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: לֹא-יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוֵנָה וּמִנְחָשׁ וּמִכְשֵׁף: וְחֹבֶר חֹבֵר וְשׂוֹאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְדֹרֵשׁ אֱלֹהִימוֹת: כִּי-תוּעַבַת ה' כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלָל הַתוּעַבַת הָאֱלֹה ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹדִישׁ אוֹתָם מִפְּנֶיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: כִּי הַגּוֹיִם הָאֱלֹה אֲשֶׁר אֲתָה יוֹדֵשׁ אוֹתָם אֶל-מַעֲוֵנִים וְאֶל-קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא יָנִיתָ לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ:

(2) רמב"ן דברים יח, ט

לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם - גם זו מצוה מבוארת, שכבר אמר וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו, ועתה יזכיר מעשיהם ויאמר שהם תועבה לפני השם. והזכיר מעביר בנו ובתו באש - והוא מין ממיני הכשוף על דרך הפשט, או המולך על דעת רבותינו (סנהדרין סד ב), והוא האמת כמו שפירשתי במקומו (ויקרא יח כא). והזכיר מכשף - שם כלל לכל הכשפים. וחובר חבר ושואל אוב וידעוני - והם פרטים בכשוף, ואסר אותם גם לשואל. ודרש אל המות - כאוב עצמו, ובכל ענין שידרוש אליהם. והזכיר קוסם קסמים - והיא מחשבה בעתידות בכלל, מלשון קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו, כמו שאמר בלעם בן בעור הקוסם, והיה מנחש כמו שאמר בו ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, וכתב קסמי נא לי באוב:

והזכיר בפרט, מעונן - והוא היודע בעננים, ומנחש - הוא המביט בעופות בכנפיהם או בצפצוף, כענין שכתוב כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. והוא לשון נגזר מלשון חשתי ולא התמהמהתי, שכל מה שימהר להודיע בעתיד קודם היותו יקרא נחש, כלומר נחיש ונקדים לדעת. ואמר הכתוב כי תועבת ה' כל עושה אלה - ולא אמר עושה כל אלה, כי הכתוב ידבר על רובם, כי המעונן והמנחש אינה תועבה ולא הוריש הכנענים בעבורם, כי כל בני אדם יתאוו לדעת עתידות למו ומתעסקין בחכמות רבות כאלה לדעתם:

ועתה דע והבן בעניני הכשפים, כי הבורא יתברך כאשר ברא הכל מאין עשה העליונים מנהיגי התחתונים אשר למטה מהן, ונתן כח הארץ וכל אשר עליה בכוכבים ובמזלות לפי הנהגתם ומבטם בהם כאשר הוא מנוסה בחכמת האיצטגנינות, ועשה עוד על הכוכבים והמזלות מנהיגים מלאכים ושרים שהם נפש להם. והנה הנהגתם מעת היותם עד לעולם ועד, גזירת עליונים אשר שם להם. אבל היה מנפלאותיו העצומות, ששם בכח המנהיגים העליונים דרכי תמורות, וכחות להמיר הנהגת אשר למטה מהם, שאם יהיה מבט הכוכבים (בפניו) [בפנים] אשר כנגד הארץ טובה או רעה לארץ או לעם או לאיש, ימירו אותם הפנים העליונים עליו להפך במבט עצמו, כענין שאמרו תמורת ענג נגע. ועשה כן, להיות הוא יתברך שמו מהשנא עדניא וזמניא, קורא למי הים לעשות בהם כרצונו, והופך לבקר צלמות, מבלי שינוי טבעו של עולם, ושיעשו הכוכבים והמזלות מהלכם כסדרן:

ועל כן אמר בעל ספר הלבנה החכם בנגרמונסי"א, כשהלבנה והיא נקראת גלגל העולם בראש טלה על דרך משל, ויהיה פניו מול פלוני, תעשה תמונה לדבר פלוני ויוחק בה שם השעה ושם המלאך הממונה עליה מן השמות ההם

הנזכרים באותו הספר, ותעשה הקטרה פלונית בענין כך וכך, יהיה המבט עליה לרעה לנתוש ולנתון ולהאביד ולהרוס, וכאשר תהיה הלבנה במזל פלוני תעשה תמונה והקטרה בענין פלוני לכל טובה לבנות ולנטוע. והנה גם זה הנהגת הלבנה בכח מנהיגיה, אבל ההנהגה הפשוטה אשר במהלכה הוא חפץ הבורא יתברך, אשר שם בהם מאז, וזה היפך. וזה סוד הכשפים וכחם שאמרו בהם שהם מכחישים פמלייא של מעלה, לומר שהם היפך הכחות הפשוטים והם הכחשה לפמלייא בצד מהצדין, ועל כן ראוי שתאסור אותם התורה שיונח העולם למנהגו ולטבעו הפשוט שהוא חפץ בוראו. וגם זה מטעמי איסור הכלאים, כי יבואו מן ההרכבות צמחים יעשו פעולות נכריות יולידו שינויים ממנהגו של עולם לרע או לטוב, מלבד שהן עצמן שינוי ביצירה, כאשר פירשתי כבר (ויקרא יט יט):

ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים. ורבותינו גם כן יודו בהם, כמו שאמרו בואלה שמות רבה, כי עוף השמים יוליך את הקול, זה העורב וחכמת הטיאריין. העופות בלשון ערב טא"ר, וחכמי העופות יקראו טיאריין. ועוד מוזכר מזה הענין בגמרא (גיטין מה א):

אבל יש לענין הזה סוד, וכבר הודענו (ויקרא יח כה) כי יש למזלות שרים ינהיגו אותם והם נפשות לכדורי הגלגלים, ושרי זנב וטלה הקרובים לארץ והם הנקראים נגידי התלי יודיעו העתידות, ומהם נעשים סימנים בעופות שבהם יודיעו עתידות. ולא לזמן גדול ולא עתידות רחוקות יגידו רק בעתידות הקרובות לבא יודיעו, מהם בקול העוף בקראו בקול מר על מת ומהם בפרישות כנפיו, והוא שאמר יוליך את הקול, למגידים בקולם, ובעל כנפים, לרומזים בכנפיהם. וכל זה איננו תועבה בעמים אבל חכמה תחשב להם, וכך אמרו ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם, מה היתה חכמתן של בני קדם שהיו יודעין וערומים בטייר, וכן יאמר הכתוב כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים. והנה שלמה למד זה בכלל חכמותיו. והידיעה היא הבנת הצפצוף, והערמה לסבור ענין בפרישות הכנפים:

וכאשר כלל הכתוב המעוננים והקוסמים עם התועבות הנזכרות, חזר ופירש הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו כי חכמתם לדעת הבאות, ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך - יאמר הנה אסר לך השם המעשים האלה הנזכרים בעבור שהם תועבות לפניו ובגללם הוריש הגוים ההם מפניך, ואסר לך הנחשים והקסמים בעבור שעשה לך מעלה גדולה לתתך עליון על כל גויי הארץ שיקים בקרבך נביא ויתן דבריו בפיו, ואתה תשמע ממנו מה יפעל אל ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש, שיקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה שאין כל דבריהם אמת ולא יודיעו בכל הצריך, אבל הנבואה תודיע חפץ השם ולא יפול דבר מכל דבריה, והוא שיפרש הוא הדבר אשר לא דברו ה' - והנה אתה חלקו וסגולתו שומע עצתו מפיו, והם חלק המזלות הולכים אחריהם, וזה טעם לא כן נתן לך ה' אלהיך, שלא נתן לך כאשר נתן להם, כטעם אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים כאשר פירשתי. ובספרי (שופטים קעד), אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, שמא תאמר להם יש במה לשאול ולי אין לי, תלמוד לומר ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך. והנה זו ראייה בכל מה שפירשנו, כי הנחשים שורש דבר נמצא בהם ולכן היה לישראל טענה במניעה מהם:

(3) שמ"א כח, ג-כ

ושמואל מות ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו ושאל הסיר האבות ואת הידענים מהארץ: ויקבצו פלשתים ויבאו ויחנו בשונים ויקבץ שאל את כל ישראל ויחנו בגלבע: וירא שאל את מחנה פלשתים וירא ויחרד לבו מאד: וישאל שאל בה' ולא ענהו ה' גם בחלמות גם באורים גם בנביאים: ויאמר שאל לעבדיו בקשו לי אשת בעלת אוב ואלכה אליה ואדרשה בה ויאמרו עבדיו אליו הנה אשת בעלת אוב בעין דוד: ויתחפש שאל וילבש בגדים אחרים וילך הוא ושני אנשים עמו ויבאו אל האשה לילה ויאמר קסומי קסמינא לי באוב והעלי לי את אשר אמר אליך: ותאמר האשה אליו הנה אתה ידעת את אשר עשה שאל אשר הכרית את האבות ואת הידעני מן הארץ ולמה אתה מתנקש בנפשי להמיתני: וישבע לה שאל בה' לאמר חיה' אם יקרה עון בדבר הזה: ותאמר האשה את מי אעלה לך ויאמר את שמואל העלי לי: ותרא האשה את שמואל ותזעק בקול גדול ותאמר האשה אל שאל לאמר למה רמיתני ואתה שאל: ויאמר לה המלך אל תיראי כי מה ראית ותאמר האשה אל שאל אלהים ראיתי עלי מן הארץ: ויאמר לה מה תארו ותאמר איש זקן עלה והוא עטה מעיל וידע שאל כי שמואל הוא ויקד אפים ארצה וישתחו: ויאמר שאל צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי ואלהים סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלמות ואקרא לך להודיעני מה אעשה: ויאמר שמואל ולמה תשאלי ויהי ערך: ויעש ה' לו כאשר דבר בידי ויקרע ה' את הממלכה מידיך ויתנה לרעך לדוד: כאשר לא שמעת בקול ה' ולא עשית חרוץ אפו בעמלק על כן הדבר הזה עשה לך ה' היום הזה: ויתן ה' גם את ישראל עמך ביד פלשתים ומחר אתה ובניך עמי גם את מחנה ישראל יתן ה' ביד פלשתים: וימהר שאל ויפל מלא קומתו ארצה וירא מאד מדברי שמואל גם פח לא היה בו כי לא אכל לחם כל היום וכל הלילה:

(4) מדרש תנחומא (בובר) פרשת אמור סימן ד
שלשה דברים אמרו במעלה את האוב,

- המעלה אותו רואהו ואינו שומע את קולו
- השואלו שומע את קולו ואינו רואהו
- העומדין שם לא רואין אותו ולא שומעין את קולו

(5) רלב"ג שמואל א פרק כח

קסמי נא לי באוב - ראוי שתדע כי ענין האוב הוא לעורר הדמיון כדי שיגיע לו מין ממניי הקסם ולזה לא ישמע קולו כי אם לשואל והוא ישמע קול נמוך מאד כאמרו והיה כאוב מארץ קולך וכבר בארנו בשני מספר מלחמות ה' מה שיש בענין ההודעה אשר תגיע בקסם מהחסרון והנה אמרו ז"ל **שענין האוב הוא שהמעלה את המת הוא בלתי שומע דבר אבל רואה תמונת המת הוא והשואל לא יראה התמונה ההיא אבל ישמע דברים מה לפי מחשבתו על שאלתו** ולזה לא ראה תמונת שמואל זולת האשה אשר העלתה ולא שמעה היא הדברי' אבל שמע אותם שאול כי היא שמה התבודדותה בדבר התמונה ההיא ולזה הראתה לה דמיונה אחר עשותה פעולות מה לעורר דמיונה והתבודדותה בזה ואולם שאול לבדו שמע אלו הדברים להתבודד דמיונו בדבר השאלה עם מה שעוררה היא דמיונו בפעולות שעשתה ולזה ייחס זה הקסם לזה ומפני זה אמר קסמי נא לי באוב וידמה כי אחר שעשתה מה שעשת' לעורר זה הקסם נתברר לה מי הוא זה אשר העלתה אותו ושהשואל ממנה זה הוא שאול ולזה זעקה האשה בקול גדול בראותה תמונת מי שהעלתה כי ממנה התבאר לה שאשר העלתה אותו הוא שמואל הנביא לא איש אחר שיהיה שמו שמואל ושהשואל ממנה הוא שאול:

(יט) **מחר אתה ובניך עמי** - ר"ל שיהיו מתים כמוהו, והנה בענין ההודעה ההיא אשר הגיע לשאול ספקות ראוי שנשתדל בהתרתם, הספק האחד איך יתכן שתגיע נבואה לשמואל אחר המות וזה בלתי אפשר לפי מה שביארנו מענין הנבואה ומהותה בשני מספר מלחמות ה' כל שכן שיגיע ממנו דבור מורגש לשאול עם העדר ממנו כלי הדבור, והספק השני איך יתכן שיגיע באמצעות בהעלאה באוב מאמר כזה שהוא נבואי לפי מה שביארנו מענין אלו ההודעות במאמר השני מספר מלחמות ה', ואנחנו אומרים בהתר הספק הראשון כי על דרך האמת לא הועלה ממנו ולא הגיע ממנו דבור לשאול על דרך האמת אבל היה זה כולו פועל מפעלות הדמיון כמו שזכרנו ומזה הצד הותר הספק הראשון, ואולם הספק השני יותר ממה שאומר והוא כי שאול היה לו כח מה נבואי כאמרו הגם שאול בנביאים והנה עם התעוררות דמיונו מזה הפעל ומה שהתאמ' לו מדברי שמואל בחייו שנתבאר לו מהם שהשם יתברך קרע הממלכה ממנו ונתנה לדוד כמו שאמר שאול לדוד ידעתי כי מלך תמלוך וגו' ונתבאר לו בחוש היות השם יתברך עם דוד והיותו סר ממנו הגיעו מזאת הפעולה כל אלו הדברים הנזכרים פה וקצתם היו נודעים לו קודם זה וקצתם נודעו לו בזה המקום מצד כח מה נבואי והוא אמרו ויתן ה' גם את ישראל ביד פלשתים ומחר אתה ובניך עמי וגו' ובכאן הותרו אלו הספקות באופן שלם לפי הנראה לנו:

(6) רד"ק שמואל א פרק כח

(ו) **וישאל שאול בה' ולא ענהו** - ובדברי הימים אמר ולא דרש בה' אלא כיון שדרש באוב אחר כן כאילו לא דרש בה' שהרי השוה דרישתו באוב בדרישתו בה' ומה שאמר וישאל שאול בה' מפרש אחר כן במה שאל ואמר גם בחלומות גם באורים גם בנביאים וכל גם וגם לרבות האחד על חבירו כמו גם אתה גם בןך גם בןך ופירוש בחלומות באנשים שעושים שאלת חלום ומה שאמר באורים והם לא היו אצלו שהרי היו עם אביתר שהיה עם דוד אפשר ששלח שם אנשים לשאול בהם על המלחמה הזאת ופי' בנביאים תלמידי שמואל הנביא כמו שכתוב להקת נביאים נבאים וגו':

(יז) **כי שמואל הוא** - לפי שמנהגו היה שהיה עוטה מעיל:

(יט) **אתה ובניך עמי** - שתהיו מתים כמו שאני מת ודרשו בו עמי במחיצתי בשכר שתדל למלחמה על מנת למות ולא תברך יכופר לך עון נוב עיר הכהנים ותהיה עמי במחיצת הצדיקים וכן דרשו בשכר שנתבייש במעשה נוב ולא זכר אורים נתכפר לו אותו מעשה וסמכו זה עוד לפסוק למען תזכרי ובשת בכפרי לך וגו' שכל העושה דבר ומתבייש בו מוחלין לו ולפי הפשט אע"פ ששמואל אמר לו שימות לא יתכן שהיה בורח ויניח עמו במלחמה ועל כל פנים היה לו לירד במלחמה אם למות אם לחיים:

(כד) ... ואני רואה לפרש הנה מעשה האוב לפי מה שנמצא כתוב אמרו רז"ל בעל אוב זה המדבר מבין הפרקים ומבין אצילי ידי ידעוני זה המניח עצם חיה ששמה ידוע בפיו ומדברים דברים העתידים ופירוש מבין הפרקים שמשמיע קול נמוך מבין פרקי איבריו ומתחת שחיו על ידי מעשים שעושה שמקיש בזרועותיו ו"א אף מקטיר קטרת לשד והשד הוא העונה והמדבר ואמרו עוד בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגלגלת ופי' המעלה בזכורו שמדמה שמעלה המת ומדבר ומשמיע קול מתחת הארץ מעל פי הקבר כדרך ששמע שאול קולו של שמואל והקול נמוך מאד כמו שכתוב והיה כאוב מארץ קולך הנשאל בגלגלת גם הוא יקרא אוב ופירושו שיש עמו גלגלת של אבן שוהם או של זכוכית זכה ועושה מעשים עד שידמה שיוצא קול נמוך מאד וידמה לו באותו הקול שואל ומשיב כן פירשו רז"ל, והרב החכם הגדול רמב"מ ז"ל פירש במעשה אוב בהקשת זרועותיו שאמר שאוחז שרביט של הדם בידו

ומניפו והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם אחרי אשר הקטיר קטורת ידוע אצלם עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מתחת לארץ בקול נמוך מאד וכאילו אינו נכר באוזן אלא במחשבה מרגיש בו ופי' מעשה גלגלת שלוקח גלגלת המת ומקטיר לה קטרת ומנחש בה עד שישמע כאלו קול יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד ומשיבו ועוד אמרו רז"ל שלשה דברים נאמרו במעלה זכורו המעלה רואהו ואינו שומעו ומי שצריך לו שומעו ואינו רואהו מי שאינו צריך לו לא שומעו ולא רואהו כך שמואל אשה שהעלתהו ראתהו ולא שמעתהו שאלו שהיה צריך לו שמעו ולא ראהו ואבנר ועמשא שלא נצטרכו לו לא שמעוהו ולא ראהו וראינו מחלוקת בין הגאונים בדבר הזה וכלם נשתוו כי מעשה האוב הבל ותוהו ודברי כזב והתול אבל יש מהם אומרים כי לא דבר שמואל עם שאלו וחס ושלום לא עלה שמואל מקברו ולא דבר אבל האשה עשתה הכל ברמאות כי מיד הכירה כי שאלו הוא אך להראות לו כי מצד החכמה הכירה ומצאה דבר זה אמרה למה רמיתני ואתה שאלו ודרך בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך מחבואו בלשון נמוך וכאשר בא שאלו לדרוש מאתה וראתה אותו נבהל וידעה כי למחר יהיה יוצא למלחמה וכל ישראל היו בפחד גדול וידעה מה שעשה שאלו שהרג כהני ה' שמה בפי המגיד הדברים הנאמרים בפרשה ומה שאמר ויאמר שמואל אל שאלו על מחשבת שאלו כי היה חושב כי שמואל היה המדבר אליו ומה שאמר ולא עשית חרון אפו בעמלק ידוע היה דבר זה כי מאותה שעה אמר לו שמואל וימאסך מהיות מלך ומה שאמר לרעך לדוד ידוע היה זה בכל ישראל כי דוד נמשח למלך ומה שאמר מחר אתה ובניך עמי מדרך סברא אמר זה, זהו פי' רב שמואל בן חפני הגאון ז"ל ואמר אף על פי שמשמעות דברי החכמים ז"ל בגמרא כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל אבל רב סעדיה ורב האי הגאונים ז"ל אמרו אמת הוא כי רחוק הוא שתדע האשה העתידות וכן שתחיה היא את המת בחכמת האוב אך הבורא יתברך החיה את שמואל כדי לספר לשאלו את כל הקורות העתידות לבא עליו והיא האשה אשר לא ידעה בכל אלה נבהלה כמו שנאמר ותזעק בקול גדול ואשר אמרה האשה את מי אעלה לך דברי התולים הם כי דעתה היה לעשות כמנהגה אלה דבריהם, ויש לתמוה לדברי הגאונים האלה אם הקב"ה החיה את שמואל כדי לספר לשאלו הקורות הבאות עליו למה לא אמר לו על ידי חלומות או על ידי אורים או על ידי הנביאים אלא על ידי אשה בעלת אוב ועוד איך היה נעלם משאלו שהיה חכם ומלך אשר היו עמו כמה חכמים גדולים אם ענין אוב נעשה על ידי אדם מדבר מתוך מחבואו ומי יאמר שיטעה הוא בזה ואין זה הדעת מקבלו והנכון הוא מה שפירשנו:

(7) שר"ת רדב"ז חלק ג סימן תרמב ד"ה ועתה יתבאר

ועתה יתבאר לך היטב שאלתך כי כאשר שאל שאלו לבעלת אוב להעלות את שמואל והיא עשתה פעולותיה וקסמיה וקטרתיה והשבעותיה להכניס בגופו של שמואל הנביא כח מכחות הטומאה כפי הכח והסגולה שיש בפעולה ההיא וראה הקב"ה שהיה מזומן הכח ההוא להכניס בגוף הטהור והנקי לטמא רמז לנשמתו של שמואל הנביא שתכנס לגוף כאשר בתחלה לא בכח הבעלת אוב ח"ו אלא במצות הקב"ה כי אמר מוטב שתטרח ותתרגז נשמת הצדיק ממה שיכנס במשכן הטהרה דבר טמא וזהו שאמרה אלהים ראיתי עולים מן הארץ כי הכירה שאין זה כשאר הפעמים אלא אלהים שהוא דבר קדושה ולא כדרך שאר העולים שעולים דרך הרגלים אלא כדרך העולים וראשם זקוף למעלה דרך מעלה וכבוד ובזה הכירה כי שאלו היה השואל כי חשבה לכבודו לא עלה אלא שמואל בעצמו לא רוח אחרת. וזהו שאמר לו שמואל לשאלו למה הרגזתני להעלות אותי נמצאת למד כי לא היה בכח בעלת אוב להעלות את שמואל ולהרגיזו ממנוחתו אלא במצות הבורא לתקנת גופו ולטהרתו לא ח"ו מפני עונש ואפילו זה לא היה אפשר אלא בתוך י"ב חדש שעדיין הנשמה יש לה קצת יחוס ושייכות עם הגוף אבל לאחר י"ב חדש לא אפשר שכבר נכנסה למחיצתה ועוד שכבר הגוף כלה. ודברים של טעם הם ומיישבים את הלב בנויים על הקדמות אמיתיות ואל ילוזו מעיניך. והנראה לע"ד כתבתי:

(8) משנה כתב יד קאופמן עבודה זרה ד:ז

שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונו בעבודה זרה, מפני מה אינו מבטלה?
אמרו להן: אילו לדבר שאין צורך העולם בו היו עובדין, היה מבטלו;
הרי אלו עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים. יאבד עולמו מפני השוטים?
אמרו להם: אם כן, יאבד דבר שאין צורך העולם בו, ויקיים דבר שצורך העולם בו!
אמרו להן: אף אנו מחזיקין ידי עובדיהם של אילן,
ויאמרו: תדעו שהן אלוהות, שהרי אילו לא בטלו.

(9) עבודה זרה נד ע"ב – נה ע"א

ת"ר שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודה זרה מפני מה אינו מבטלה אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולם מפני השוטים אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.
דבר אחר הרי שגזל סאה של חטים [והלך] וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.
דבר אחר הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.
והיינו דאמר ריש לקיש אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שעושים סלע שלי פומבי אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי.

שאל פלוספוס אחד את ר"ג כתוב בתורתכם כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה. אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו וכשהוא נשבע אומר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס.

אמר לו כלב אתה קורא אותה והלא יש בה ממש אמר לו ומה ראית אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודה זרה לא נשרף.

אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך ב"ו שסרחה עליו מדינה כשהוא עושה מלחמה עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם החיים הוא עושה.

א"ל כלב אתה קורא אותה מת אתה קורא אותה א"כ יאבדנה מן העולם אמר לו אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה לכוכבים ולמזלות לאפיקים ולגאיות יאבד עולמו מפני שוטים וכן הוא אומר אסוף אסף כל מעל פני האדמה נאם ה' אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים [וגו'] וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבד מן העולם והלא לאדם הן עובדין והכרתיו את האדם מעל פני האדמה [וגו'].

שאל אגריפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורתכם כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר.

אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שנשא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה.

א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודה זרה לית בה מששא והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי מ"ט. אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו.

אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמן לצאת הלך זה לבית עבודה זרה אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו.

והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב וחלסרעיס ונאמנים בשבועתן.

א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודה זרה באתרין דכי מצטרך עלמא למטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא שחטו לה גברא ואיתי מטרא.

א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם.

והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אסללצים הוא יליין ולעניים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו.

(10) דברים יח, ט-טו

כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: לֹא־יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹבֶתוֹ בָּאִשׁ קִסֵּם קִסְמִים מַעֲוֵנִן וּמִנְחָשׁ וּמִכֹּשֶׁף: וְחֹבֶר חֹבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל־הַמֵּתִים: כִּי־תוֹעֲבַת ה' כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלָל הַתּוֹעֲבַת הָאֱלֹהִים ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹדִישׁ אוֹתָם מִפְּנֶיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנָנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נָבִיא מִקֶּרֶבְךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ:

(11) ויקרא כ, כו-כו

וְהִייתָ לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְאַבְדַּלְתֶּם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: וְאִישׁ אִוֹּאֲשָׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֹנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאָכְן יִדְגְּמוּ אוֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם:

(12) שמות כב, יז

מְכַשֶּׁפָה לֹא תִחְיֶה:

(13) ויקרא יט, כו

לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תִנְחֲשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנֻנוּ:

(14) דברים ד, ו

וְשִׁמְרַתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמָעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חֲכָם וְנָבוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

(15) דברים ד, כח

וְעַבְדְּתֶם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִדְרֹאוּ וְלֹא יִשְׁמָעוּ וְלֹא יֹאכְלוּ וְלֹא יִדְחֻךְ:

(16) מל"א יח, כו-כט

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בִשְׁם־הַבָּעַל מִהַפְּקָר וְעַד־הַצִּהָרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְהִי בַצִּהָרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלֶיהוּ וַיֹּאמְרוּ קְרֹאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוֹלִי יִשָּׁן הוּא וַיִּקְרָן: וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגְדְּדוּ כְּמִשְׁפָּט בְּחִרְבוֹת וּבְרִמְחִים עַד־שַׁפְּךְ־דָּם עֲלֵיהֶם: וַיְהִי כַעֲבַר הַצִּהָרִים וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד לַעֲלֹת הַמִּנְחָה וַאֲיִן־קוֹל וַאֲיִד־עֲנָה וַאֲיִן קָשָׁב:

(17) דברים לב, כא

הֵם קְנָאוּנִי בְּלֹא־אֵל כְּעֹסֹנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסָם:

(18) דברים ד, יט

וּפְנִיתָ־שָׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וּרְאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאֲרֶץ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל עָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהַשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבְדְּתָם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל־הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

(19) ישעיהו לז, ז

וּמִצָּרִים הַבֵּל וְדִיק יַעֲזֹרוּ לָכֵן קָרָאתִי לְאֹת רֶהֱב הֵם שָׁבַת:

(20) ירמיהו יג, ג

כִּי־חֻקֹּת הָעַמִּים הַבֵּל הוּא כִּי־עַן מִיַּעַר כָּרְתוּ מַעֲשֵׂה יְדִי־חֶרֶשׁ בְּמַעֲצָד:

(21) רמב"ם עבודה זרה וחוקות הגוים "א-ד-טז

- (ד) אין מנחשין כגוים, שנאמר לא תנחשו. כיצד הוא הנחש, כגון אלו שאומרים, הואיל ונפלה פתי מפי, או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני היום, שאם אלך אין חפצי נעשין. הואיל ועבר שועל מימיני, איני יוצא מפתח ביתי היום, שאם יצאתי יפגעני אדם רמאי. וכן אלו ששומעין צפצוף העופות ואומרים, יהיה כך, ולא יהיה כך, טוב לעשות דבר פלוני, ורע לעשות דבר פלוני. וכן אלו שאומרים, שחוט תרנגול זה שקרא ערבית, שחוט תרנגולת זו שקראת כמו תרנגול. וכן המשים לעצמו סימנים, אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכל כיוצא בדברים אלו, הכל אסור. וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו, לוקה: מי שאמר, דירה זו שבנית, סימן טוב היתה עלי, אשה זו שנשאתי, ובהמה זו שקניתי, מבורכת היתה, מעת שקניתי העשרתי, וכך השואל לחינוק, אי זה פסוק אתה למד, אם אמר לו פסוק מן הברכות, ישמח, ויאמר, זה סימן טוב, כל אלו וכיוצא בהן מותר. הואיל ולא כיון מעשיו, ולא נמנע מלעשות, אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה, הרי זה מותר:
- (ו) איזה הוא קוסם, זה העושה מעשה משאר המעשיות כדי שישום ותפנה מחשבתו מכל הדברים, עד שיאמר דברים שעתידין להיות, ויאמר, דבר פלוני עתיד להיות, או אינו הווה, או שיאמר שראוי לעשות כך, והזהירו מכך:
- יש מן הקוסמים שהוא ממשמש בחול או באבנים, ויש מהן מי שגוהר לארץ וצועק, ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או עששית ומדמין ואומרים, ויש מי שאוחז מקל בידו, ונשען עליו, ומכה בו, עד שתפנה מחשבתו ומדבר. הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו וכו'.
- (ז) ואסור לקסום ולשואל לקוסם, אלא שהשואל לקוסם מכין אותו מכת מרדות, אבל הקוסם עצמו, אם עשה מעשה מכל אלו וכיוצא בהן, לוקה, שנאמר לא ימצא בך וכו' קוסם קסמים:
- (ח) איזה הוא מעונן, אילו נותני העתים, שאומרים באסטגנינות, יום פלוני טוב, יום פלוני רע, יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית, שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני:
- (ט) אסור לעונן, אף על פי שלא עשה מעשה, אלא הודיע אותן הכזבים שהסכלים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמה. וכל העושה מעשה מפני האסטגנינות, וכיון מלאכתו או הליכתו באותו העת שקבעו הוברי שמים, הרי זה לוקה, שנאמר ולא תענונו. וכן, האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון והוא לא עשה, הרי זה בכלל מעונן, ולוקה:
- (י) איזה הוא חובר, זה שמדבר בדברים שאינן לשון עם, ואין להם ענין, ומעלה על דעתו בסכלותו שאותן הדברים מועילים, עד שהם אומרים שהאומר כך וכך על הנחש או על העקרב אינו מזיק, והאומר כך וכך על האיש אינו נזק מהן, ואוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע, וכיוצא בדברים האלו, הכל אסור. והחובר עצמו שאחז בידו כלום, או שעשה מעשה עם דבורו, אפילו הראה באצבעו, הרי זה לוקה, שנאמר לא ימצא בך וג' וחובר חבר:
- אבל אם אמר דברים בלבד, ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום, וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנייה, מכין אותו מכת מרדות, מפני שנשתתף בסכלות החבר. וכל אותן הקולות והשמות המשונים המכוונים לא ירעו, וגם היטב אין אתם:
- (יא) מי שנשכו עקרב או נחש, מותר ללחוש על מקום הנשיכה, ואפילו בשבת, כדי לישב דעתו ולחזק לבו. אף על פי שאין הדבר מועיל כלום, הואיל ומסוכן הוא, התירו לו, כדי שלא יטורף דעתו עליו:
- (יב) הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יבעת, המניח ספר תורה או תפלין על הקטן בשביל שישן, לא די להן שהן בכלל חברים ומנחשים, אלא שהם בכלל הכופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה רפאות גוף, ואינם אלא רפאות נפשות, שנאמר ויהיו חיים לנפשך. אבל הבריא שקרא פסוקין או מזמור מתלים כדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות ונזקים, הרי זה מותר:
- (יג) איזה הוא דורש אל המתים, זה המרעיב את עצמו והולך ולן בבית הקברות, כדי שיבוא המת בחלום ויודיעו מה ישאל עליו. ויש אחרים שהן לובשים מלבושים ידועים, ואומרים דברים, ומקטירין קטורת ידועה, וישנים לבדם, כדי שיבוא מת פלוני ויספר עמו בחלום. כללו של דבר, כל העושה מעשה כדי שיבוא המת ויודיעו, לוקה, שנאמר לא ימצא בך וג' ודורש אל המתים:
- (יד) אסור לשאול בעל אוב או בעל ידעוני, שנאמר לא ימצא בך מעביר וכו' ושואל אוב וידעוני. נמצאת למד שבעל אוב וידעוני עצמן בסקילה, והנשאל בהן באזהרה, ומכין אותו מכת מרדות. ואם כיון מעשיו ועשה כפי מאמרו, לוקה:
- (טו) המכשף, חייב סקילה. והוא שעשה מעשה כשפים, אבל האוחז את העינים, והוא שיראה שעשה והוא לא עשה, לוקה מכת מרדות, מפני שלא זו שנאמר במכשף בכלל לא ימצא בך לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא, ואין לוקין עליו, שנאמר מכשפה לא תחיה:
- (טז) ודברים האלו כולם דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי עבודה זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שיינהו

אחריהן, ואין ראוי לישראל שהן חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו,

ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל,

ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי אלהיך:

כל המאמין בדברים אילו וכיוצא בהן, ומחשב בלבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותם,

אינו אלא מן הסכלים ומחסירי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה.

אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינן דברי חכמה,

אלא תוהו והבל, שנמשכו בהן חסירי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן.

ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם יי אלהיך:

(22) השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה שמינית שנצטוונו להיות לבבנו תמים עמו ית' והוא שנאמר תמים תהיה עם יי' אלהיך. וענין הצוואה הזאת שנייחד לבבנו אליו לבדו ית' ושנאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד וממנו לבדו נדרוש הבאות מנביאיו או מאנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים ולא נדרוש מהוברי שמים ולא מזולתם ולא נבטח שיבאו דבריהם על כל פנים. אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים כי הוא משנה מערכת הככבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים יהולל, ונאמין שכל הבאות תהיינה אלינו כפי התקרבונו לעבודתו כענין שהבטיח אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה. ואמרו באחרון שלפסחים מנין שאין שואלים דבר מן הכלדיים שנאמר תמים תהיה עם יי' אלהיך. והכלדיים הם שארית האומה המתעסקת במלאכת הכוכבים הנקראים כלדיב"ש. ולשון ספרי אם עשית כל האמור בענין הרי אתה תם ליי' אלהיך. ופירוש זה שאסר הכתוב לשאול את העתיד מאוב וידעוני ומתים ומן מעונן וקוסם ואחרי כן צוה שיהיה לבנו תמים עמו יתב' באלה ולא נירא מדברי מגיד עתידה מן הנזכרים או מזולתם אבל מן נביאו נדרוש ואלינו נשמע כאשר יאמר בפרשה. וזה הוא תרגומו שלאנקלוס שלים תהא בדחלתא די"י אלהך. וכן אמר הכתוב יהי לבי תמים בחוקיך. ובמצוה הזאת נצטוה אברהם אבינו כאשר בא לכרות לו ברית ולתת לו זרע, אמר התהלך לפני והיה תמים. כי מפני שהיה הוא זכור לטוב יסוד באמונה והחולק על הכשדים שהיו מייחסים כל הכחות לשמש ולירח ולכוכבים והוא ראה שיש עליהם יוצר ומנהיג צוהו עוד להתהלך לפניו ולהיות תמים עמו ולא יתן בלבו שיהא בזולתו שום אמת ולא יסתכל בעניינם כלל עם דעתו שיוצרים מנהיג אותם אלא יהיה לבו אליו לבדו ית' כי הוא המצוה אותם והמסדר סדור מערכתם כרצונו כענין שאמרו **צא מאצטגנינות שלך** וכו'. זהו ענין המצוה הזאת. והזכירה בעל ההלכות וכתב (אות קמד) **להיות תמים**. ואולי חשב הרב שהיא צוואה כוללת המצות כולן ללכת בדרכי התורה כענין שנ' אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת יי' ולכן לא הביאה בחשבוננו. והמתבאר מדברי רבותינו והנכון בכתוב הזה הוא מה שפרשנו בה בכאן:

(23) סנהדרין סז ע"ב

אמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה.
 אין עוד מלבדו אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים.
 הריא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא
 אמר לה אי מסתייעת זילי עבדי אין עוד מלבדו כתיב.
 איני והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן מכשפים שמכחישין פמליא של מעלה
 שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה.